

Кучма О.Л., доктор юридичних наук,
професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
okuchma@ukr.net

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ДОМАШНІХ ПРАЦІВНИКІВ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА

Міжнародною організацією праці прийнято низку Конвенцій, які передбачають обов'язкове страхування домашніх працівників, з зазначенням умов, коли у національному законодавстві можуть бути винятки (наприклад, Конвенція про обов'язкове страхування по інвалідності працівників промислових та торговельних підприємств, осіб вільних професій, надомників і домашніх служників №37, Конвенція про обов'язкове страхування по старості працівників промислових і торговельних підприємств, осіб вільних професій, а також надомників і домашніх служників №35, Конвенція про обов'язкове страхування на випадок втрати годувальника працівників промислових і торговельних підприємств, осіб вільних професій, працівників-надомників і домашніх служників №39, Конвенція про страхування на випадок хвороби працівників промислових і торговельних підприємств та домашніх служників №24), що показує ставлення МОП до означеного питання.

У Верховній Раді України очікує на друге читання законопроект №5695 від 23.06.2021 року [1], яким передбачено норму наступного змісту: «...Загальнообов'язкове державне соціальне страхування домашніх працівників здійснюється на засадах добровільності...».

Міністерством економіки України підготовлено законопроект про ратифікацію Конвенції МОП про домашніх працівників №189, у пояснювальній записці до якого наголошено: «...На сьогодні особи, які виконують роботу з обслуговування домашнього господарства перебувають в тіньовому секторі

зайнятості зокрема через власне бажання ухилитися від сплати податку на доходи фізичних осіб. Реалізація акта сприятиме мінімізації таких явищ. На початковому етапі дії проекту акта очікується продовження практики ухилення домашніх працівників від офіційного працевлаштування в роботодавця. У середньостроковій перспективі очікується відмова від таких негативних практик...» [2]. Враховуючи те, що в Україні не дуже популярна добровільна участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, можна припустити, що чимало домашніх працівників не будуть бажати сплачувати єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що буде негативно відобразитися як на стані надходження внесків до фондів, так і на соціальній захищеності домашніх працівників.

Домашній працівник може брати участь на добровільних засадах у третьому рівні недержавного пенсійного забезпечення, наприклад, але при цьому кожен домашній працівник, як і будь-який працівник, має бути застрахованим у обов'язковому порядку в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, щоб мати однаковий обсяг соціального захисту із іншими працівниками та не бути дискримінованим за ознакою того, хто є його роботодавцем. А роботодавці при обговоренні із потенційним домашнім працівником суми винагороди за виконані трудові обов'язки, виокремлюють, яку суму ЄСВ, податку та збору вони сплатять за домашнього працівника, яку суму «чистої» заробітної плати отримає домашній працівник. Так, це буде менша сума, яку отримає домашній працівник, ніж з додаванням загальних витрат роботодавця на фонд оплати праці працівника, проте домашній працівник матиме нарівні з іншими працівниками обсяг соціального захисту, який може не мати особисто для частини з них ніякої цінності (а тому і не бути привабливим для добровільної участі), поки не настане страховий випадок.

Держава має в однаковій мірі піклуватися про дотримання балансу інтересів між різними категоріями працівників і верствами населення та не допускати ситуації, коли особа маючи можливість не подбала про свій

соціальний захист, а у подальшому, опинившись у скрутному життєвому становищі, претендуватиме на виплати від держави за рахунок податків, сплачених застрахованими особами.

Питання трудових відносин із домашніми працівниками загалом і соціального страхування домашніх працівників зокрема, потребує належного юридичного закріплення з дотриманням принципів права та з врахуванням кращих практик.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання праці домашніх працівників : Проект Закону України від 23 червня 2021 р. №5695 / Верховна рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27156> (дата звернення 10.03.2024)

2. Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці про домашніх працівників №189 : Проект Закону України / Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5625942e-d97a-439e-a7c9-2c35900155f1&title=ProktZakonuUkrainiProRatifikatsiiuKonventsiiMizhnarodnoiOrganizatsiiPratsiProDomashnikhPratsivnikiv189>- (дата звернення 10.03.2024)